

Günübirlik cerrahi geçirecek çocukların annelerinin anksiyete düzeyleri ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi

Determination of anxiety levels of the mothers whose children will undergo day care surgery and the effective factors

Ayşe GÜROL¹, Yıldız BİNİCİ²

¹Atatürk Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Erzurum

²Erzurum Bölge Eğitim Araştırma Hastanesi, Erzurum

ÖZ

Amaç: Bu tanımlayıcı ve kesitsel araştırma, günübirlik cerrahi geçirecek çocukların annelerinin, günübirlik cerrahiye karar verme zamanı, tercih etme nedeni, cerrahi işlemler hakkında endişe yaşama durumu ve anksiyete düzeylerini saptamak, etkileyen faktörleri belirlemek amacı ile yapıldı.

Yöntem: Araştırma, Erzurum il merkezinde bulunan, Erzurum Bölge Eğitim ve Araştırma Hastanesi Çocuk Cerrahi ve Çocuk Yan Dallar Kliniğinde Eylül 2014-Ocak 2015 tarihleri arasında gerçekleştirildi. Araştırmanın yapıldığı tarihler arasında ilgili kliniğe günübirlik cerrahi nedeniyle başvuran, araştırmaya katılmayı kabul eden 284 çocuk ve annesi araştırmaya dahil edildi. Verilerin toplanmasında “Günübirlik Cerrahi Uygulanan Çocuk ve Ailelerini Tanıtıcı Bilgi Formu” ve “Durumluk-Sürekli Anksiyete Ölçeği” kullanıldı.

Bulgular: Annelerin yaş ortalamasının 29,69±6,10 yıl olduğu, %34,2’sinin lise mezunu olduğu bulundu. Araştırmada, annelerin %89,1’inin ameliyat öncesi anestezi hakkında bilgilendirildiği, bilgilendirilen annelerin %83,0’ının bu bilgilendirmeyi doktorları tarafından aldığı saptandı. Annelerin %40,8’i günübirlik cerrahi nedeniyle bir endişe yaşadığını, endişe yaşayan annelerin %27,1’i cerrahi girişim sonrası çocuğunun uyanamama olasılığı nedeniyle endişelendiklerini bildirdi. Annelerin durumluk ve süreklilik anksiyete ölçeğinden aldıkları toplam puan ortalamasının sırasıyla, 46,79±5,37 ve 45,32±6,17 olduğu tespit edildi.

Sonuç: Annelerin durumluk-sürekli anksiyete ölçeklerinden aldıkları puan ortalamalarına göre orta düzeyde anksiyeteye sahip oldukları belirlendi.

Anahtar kelimeler: Anne, anksiyete, bilgi düzeyi, günübirlik cerrahi

ABSTRACT

Objective: This descriptive and cross-sectional study has been done to determine time elapsed till the mothers of the children decide for day care surgery and their reasons for preference, their concerns about the surgical procedure, their anxiety levels, and factors that affect all these issues.

Methods: The research was made between September 2014 and January 2015 in the pediatric surgery department of Erzurum Regional Education and Research Hospital in the center of Erzurum province. A total of 284 children and their mothers who came to the outpatient surgery clinic for day care surgery during the study period and volunteered to participate in the investigation were included in the study. Introductory Information Form for the Children and Their Families who Underwent Outpatient Surgery, and the State-Trait Anxiety Inventory were used to collect data.

Results: The mean age of the mothers was 29.69±6.10 years and 34.2% of them had graduated from a high school. In the research, it was determined that 89.1% of the mothers were informed of preoperative anesthesia and also 83.0% of the the informed mothers received this information from their doctors. A 40.8% of the mothers reported a concern because of the day care surgery and 27.1% of these mothers reported that they had worried because of the possibility that their children would not wake up after the surgery. It was found that mothers had total mean score from the state and trait anxiety scale as 46.79±5.37 and 45.32±6.17, respectively.

Conclusion: It was determined that had mothers had moderate anxiety levels according to the mean scores they obtained from State-Trait Anxiety scale.

Key words: Mother, anxiety, information level, day care surgery

Alındığı tarih: 13.04.2016

Kabul tarihi: 28.09.2016

Yazışma adresi: Doç. Dr. Ayşe Gürol, Atatürk Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, 25240-Erzurum
e-mail: ayseparlak42@gmail.com

GİRİŞ

Günübirlik cerrahi, cerrahi girişimi temel alan ancak yatış gerektirmeyen ve aynı gün taburculuğu ön gören bir yaklaşımdır ^(1,2). Yatarak tedavinin bireye, aileye, devlete ve sigorta kuruluşlarına getirdiği yük ve sorunlar günübirlik cerrahinin gelişmesini hızlandırmıştır ⁽³⁾. Günübirlik cerrahi girişimlerinin sayısı, ucuz, hızlı ve ekonomik olması nedeniyle her yıl önemli bir artış göstermektedir ⁽⁴⁾.

Günübirlik cerrahinin, hastaların hastanede kalma süresini kısaltması, enfeksiyon riskinin azalması, hasta ve ailesinde daha az stres yaratması, ekonomik olması, kaynakların etkin şekilde kullanımı, daha az personele gerek duyulması ve hasta memnuniyetinin artması gibi olumlu yönleri vardır ^(1,5). Çocuklar erişkinlere kıyasla genel tıbbi durumlarının daha iyi olması nedeniyle, günübirlik cerrahiye uygun hastalardır. Çocuk cerrahisinde inmemiş testis, inguinal herni, sünnet gibi ameliyatların basit ve kısa olması nedeniyle günübirlik cerrahi tercih edilmektedir ⁽⁶⁾.

Ebeveynler, çocuklarının ameliyata girmesi nedeniyle aşırı bir stres ve çaresizlik duygusu hissedebilmektedirler ⁽⁴⁾. Elektif cerrahi işlemlerden önce ebeveynlerin patolojik düzeylerde anksiyete duyduğu bildirilmiştir. Bu ciddi düzeylere ulaşan anksiyetenin işlem sırasında ve sonrasında çeşitli sorunlara ve çocukta da anksiyeteye neden olduğu bilinmektedir ⁽⁷⁻⁹⁾. Sobo yaptığı çalışmada, anne-babaların anesteziyeye ilişkin pek çok korkularının olduğunu, bu stresin gerçekte ilgisi olmayan haberlerde duyduğu ya da dedikodu ile öğrendiği bilgilerden kaynaklandığını bildirilmiştir ⁽¹⁰⁾. Ebeveynlerin yaşadığı stresi azaltmak için, ebeveynlerin işlem öncesi bilgilendirilmesi veya anestezisi sırasında çocuklarının yanında bulunmaları gibi değişik yöntemler denenmiştir ^(7,11).

Günübirlik cerrahi ile diğer cerrahi işlemler arasındaki en önemli farklılıklardan birisi, günübirlik cerrahide hemşire ile hasta arasındaki iletişim süresinin çok sınırlı oluşudur. Hasta eğitiminin, hastanın veya ailenin cerrahi girişim kararından hemen sonra multidisipliner bir yaklaşımla başlatılması gerekir ⁽²⁾. Hemşireler, annelerin yaşadığı anksiyeteyi gidermek, psikolojik ve fizyolojik olarak iyi olma durumunu koruması için uygun ortamı hazırlamalıdır ⁽¹⁾.

Literatür incelendiğinde daha önce günübirlik cerrahi geçirecek çocuğa sahip ailelerin anksiyete düzeylerini inceleyen çalışmalara rastlanmıştır ^(1,4,12-14). Sağlık sektöründeki yenilikler ve ilerlemeler dikkate alındığında, hemşirelerin ebeveynleri ameliyat sürecine hazırlama ve bilgilendirme, ailelerin günübirlik cerrahiye tercih etme nedenlerindeki tercihlerinin değişmesi, buna bağlı olarak da anksiyete düzeylerinin azalması beklenmektedir.

AMAÇ

Bu araştırma, günübirlik cerrahi geçirecek çocukların annelerinin, günübirlik cerrahiye karar verme zamanı, tercih etme nedeni, cerrahi işlemler hakkında endişe yaşama durumu ve anksiyete düzeylerini saptamak, etkileyen faktörleri belirlemek amacı ile yapıldı.

Araştırma Soruları

1. Günübirlik cerrahi olacak çocukların annelerinin anksiyete düzeyi normaldir.
2. Annelerin çocuklarının günübirlik cerrahi olmasına karar verme zamanı anksiyete düzeyini etkiler.
3. Annelerin çocuklarının günübirlik cerrahi olmasını tercih etme nedenleri anksiyete düzeyini etkiler.
4. Annelerin anestezisi hakkında bilgilendirilme durumları anksiyete düzeyini etkiler.
5. Annelerin çocuklarının günübirlik cerrahi olması ile ilgili endişe yaşama durumları ve nedenleri anksiyete düzeyini etkiler.

YÖNTEM

Araştırmanın Şekli: Araştırma tanımlayıcı ve kesitsel niteliktedir.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi: Araştırmanın evrenini, Erzurum Bölge Eğitim ve Araştırma Hastanesi Çocuk Cerrahi ve Çocuk Yan Dallar Kliniğine günübirlik cerrahi işlem nedeniyle başvuran çocuklar ve anneleri oluşturdu. Evrenden örneklem seçme yöntemine gidilmeden, belirtilen tarihler arasında ilgili kliniğe günübirlik cerrahi

nedeniyle başvuran 330 çocuk ve annesi arasından araştırmaya katılmayı kabul eden 284 çocuk ve annesi araştırmaya dahil edildi. Araştırmaya katılım oranı %86 idi.

Veri Toplama Araçları: Veri toplamada araştırmacılar tarafından oluşturulan “Günübirlık Cerrahi Uygulanan Çocuk ve Ailelerini Tanıtıcı Bilgi Formu” ve “Durumluk-Sürekli Anksiyete Ölçeği” kullanıldı.

Günübirlık Cerrahi Uygulanan Çocuk ve Ailelerini Tanıtıcı Bilgi Formu: Araştırmacı tarafından, literatür bilgileri doğrultusunda hazırlanan form 23 soru içermektedir ^(4,6,15). Formda anne ve çocuğa ait sosyodemografik bilgiler (15 soru) ve günübirlık cerrahiye ilişkin sorular (8 soru) yer almaktadır.

Durumluk-Sürekli Anksiyete Ölçeği: Ölçek, bireyin belirli bir anda, belirli koşullarda ve genellikle kendini nasıl hissettiğini belirlemek üzere 1970 yılında Spielberg ve ark. ⁽¹⁶⁾ tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkiye’deki geçerlilik güvenilirlik çalışması Öner ve Le Compte tarafından yapıldı ⁽¹⁷⁾. Ölçeklerin, geçerlilik ve güvenilirlik çalışmalarında iç tutarlılığı ve güvenilirliği Durumluk Kaygı Ölçeği için 0.83 ile 0.92 arasında, Sürekli Kaygı Ölçeği için 0.86 ile 0.92 arasında bulundu ⁽¹⁷⁻¹⁹⁾. Bu araştırmada Cronbach alfa iç tutarlılık değeri Durumluk Anksiyete Ölçeği için 0.75, Sürekli Anksiyete Ölçeği için 0.76 bulundu.

Durumluk-Sürekli Anksiyete Ölçeği, toplam 40 maddeden oluşan iki ayrı ölçeği içerir. Durumluk Anksiyete Ölçeği bireyin belirli bir anda ve belirli koşullarda hissettiği duygu ya da davranışlarının şiddet derecesi, Sürekli Anksiyete Ölçeği ise sıklığı ile ilgilidir ^(1,7). Durumluk Anksiyete Ölçeğindeki maddeler 4’lü likert sistemine göre belirtilen duygu ya da davranışlarını şiddet derecesine göre (1) hiç, (2) biraz, (3) çok, (4) tamamıyla şeklinde kodlanmaktadır. Sürekli Anksiyete Ölçeğindeki maddeler 4’lü likert sistemine göre belirtilen duygu ya da davranışların sıklık derecesine göre (1) hemen hiçbir zaman, (2) bazen, (3) çoğu zaman ve (4) hemen her zaman şeklinde kodlanmaktadır.

Her iki ölçekten elde edilen puanlar 20 ile 80 arasında değişir. Ölçekten alınan puanın artması yüksek kaygı seviyesini gösterir. Her iki ölçek için alınan puanlar 0-19 puan (anksiyete yok), 20-39 puan (hafif

anksiyete), 40-59 puan (orta anksiyete), 60-79 puan (ağır anksiyete), 80 puan ve üzeri (çok şiddetli anksiyete) panik olarak sınıflandırılır. Durumluk anksiyete ölçeğinde 1., 2., 5., 8., 10., 11., 15., 16., 19. ve 20. maddeleri ters kodlanmaktadır ⁽¹⁾. Annelerin durumluk anksiyete düzeyleri değerlendirilirken doğrudan ve tersine dönmüş söylemlerin puanları ayrı ayrı toplanarak, doğrudan söylemlerin toplam puanından ters ifadelerin toplam puanı çıkartıldı. Bulunan değere durumluk anksiyete ölçeği için önceden saptanmış ve değişmeyen değer olan 50 sayısı eklenerek her annenin durumluk anksiyete puanı hesaplandı.

Sürekli anksiyete ölçeğinde de 21., 26., 27., 30., 33., 36., 39. maddeleri tersine dönmüş ifadelerdir ^(1,17). Annelerin sürekli anksiyete düzeyleri değerlendirilirken yine doğrudan ve tersine dönmüş söylemlerin toplam puanları hesaplanıp daha sonra doğrudan söylemlerin toplam puanından tersine dönmüş söylemlerin toplam puanı çıkarıldı. Elde edilen değere sürekli anksiyete ölçeği için değişmeyen değer 35 sayısı eklenerek sürekli anksiyete puanları hesaplandı. Durumluk-Sürekli anksiyete ölçeğinden elde edilen puanlar araştırmacı tarafından hesaplandı.

Verilerin Toplanması: Araştırmanın verileri, Eylül 2014 - Ocak 2015 tarihleri arasında Erzurum Bölge Eğitim ve Araştırma Hastanesi Çocuk Cerrahi ve Çocuk Yan Dallar Kliniğinden toplandı. Araştırmanın verileri, Etik Kurul onayı ve araştırmanın yapılacağı kurumdan yazılı izinler alındıktan sonra veri toplama araçları kullanılarak toplandı. Veri toplama araçları, araştırmacı tarafından ilgili hastanenin Çocuk Cerrahi ve Çocuk Yan Dallar Kliniğinde günübirlık cerrahi geçiren çocuklar ve annelerine uygulandı. Veri toplama araçları, araştırmacı tarafından kliniğe yatışı yapılan çocukların annelerine gerekli açıklamalar yapıldıktan sonra, çocuğu ameliyata alınmadan önce yüz yüze görüşme tekniği kullanılarak uygulandı. Annelerin sorulara rahatça yanıt vermelerini sağlayabilmek için ilgili klinikte bulunan ayrı bir odada her bir anne ile yalnız görüşüldü. Tanıtıcı bilgi formu ve ölçeklerin uygulanması her bir anne için ortalama 15 dk. sürdü.

Verilerin Analizi: Araştırmada elde edilen verilerin kodlanması ve değerlendirilmesi bilgisayar ortamında SPSS 19.0 istatistik paket programında yapıldı.

di. Verilerin değerlendirilmesinde; yüzdelik dağılımlar, ortalama, bağımsız gruplar arasında t testi, tek yönlü varyans analizi (One Way ANOVA) ve korelasyon analizleri kullanıldı. Anova analizi sonucunda gruplar arasında beliren anlamlı farkın kaynağını belirlemek için Post Hoc Duncan testi kullanıldı. Değerlendirmelerde, en küçük anlamlılık sınırı 0,05 olarak alındı ($p < 0,05$).

Araştırmanın Sınırlılıkları: Bu araştırma, Erzurum Bölge Eğitim ve Araştırma Hastanesi Çocuk Cerrahi ve Çocuk Yan Dallar Kliniğinde güntübirlik cerrahi geçirecek çocukların annelerine genellenebilir.

Araştırmanın Etik İlkeleri: Araştırmanın verileri Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Etik Kurul onayı ve araştırmanın yapılacağı kurumdan yazılı izin alındıktan sonra, gönüllülük esas alınarak toplandı. Araştırma verilerini toplamaya başlamadan

önce annelere araştırma hakkında bilgi verildi ve araştırmaya yönelik soruları yanıtlandı. Annelerin sözel ve yazılı onayları alınarak “Bilgilendirilmiş Onam İlkesi” yerine getirildi.

BULGULAR

Çalışmaya katılan annelerin Durumluk-Süreklilik Anksiyete Ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları incelendiğinde, annelerin Durumluk Anksiyete Ölçeğinden aldıkları toplam puan ortalamasının $46,79 \pm 5,37$ olduğu, Sürekli Anksiyete Ölçeğinden aldıkları toplam puan ortalamasının $45,32 \pm 6,17$ olduğu tespit edildi. Araştırmada annelerin Durumluk-Süreklilik Anksiyete ölçeklerinden aldıkları puan ortalamaları karşılaştırıldığında aralarındaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu saptandı ($t=4,655$; $p=0,000$).

Tablo 1. Annelerinin anksiyete düzeyinin çocukların sosyodemografik özelliklerine göre değişimi.

Özellikler (S=284)	Ort.±SS	Durumluk Anksiyete		Süreklilik Anksiyete	
		Ort.±SS	Test ve p değeri	Ort.±SS	Test ve p değeri
Yaş (yıl)	5,67±2,91		r=0,070 p=0,239		r=0,191 p=0,001
	Sayı (%)				
Cinsiyet	53 (18,7)	47,32±4,70	t=-0,876 p=0,383	44,15±5,67	t=1,543 p=0,124
Kız	231 (81,3)	46,67±5,51		45,59±6,26	
Erkek					
Öğrenim Durumu	146 (51,4)	46,17±5,10	F=2,721 p=0,068	44,11±5,78	F=6,104 p=0,003
Okul öncesi	109 (38,4)	47,72±6,04		46,73±6,65	
İlkokul	29 (10,2)	46,41±3,22		46,13±4,99	
Ortaokul					
Daha Önce Hastaneye Yatma Deneyimi					
Var	67 (23,6)	45,94±2,86	t=-2,093 p=0,037	44,65±4,79	t=-1,018 p=0,310
Yok	217 (76,4)	47,05±5,91		45,53±6,53	
Ameliyat Edilme Nedeni					
Göbek fıtığı	21 (7,4)	48,61±2,71		41,76±3,14	
İnmemiş testis	22 (7,7)	48,22±6,23	F=1,709 p=0,165	47,68±7,71	F=4,465 p=0,004
Kasık fıtığı	61 (21,5)	46,13±5,08		44,31±5,56	
Sünnet	180 (63,4)	46,62±5,54		45,80±6,24	
Aldığı Anestezi Türü					
Sedasyonlu lokal anestezi	48 (16,9)	47,20±4,06	t=-0,588 p=0,557	45,08±4,98	t=0,300 p=0,764
Laringeal maske ile genel anestezi	236 (83,1)	46,70±5,60		45,37±6,39	
	Ort.±SS				
Ameliyat Öncesi Hastanede Geçirilen Süre (saat)	2,73±1,48		r=-0,166 p=0,005		r=-0,089 p=0,133
Ameliyat Sonrası Hastanede Geçirilen Süre (saat)	5,56±2,88		r=0,051 p=0,354		r=-0,086 p=0,147

Araştırma kapsamındaki çocukların tanıtıcı özellikleri ve annelerinin anksiyete puan ortalamaları ile karşılaştırılması Tablo 1’de verildi. Çocukların yaş ortalaması $5,67 \pm 2,91$ yıl, %81,3’ünün erkek, %51,4’ünün okul öncesi eğitim mezunu olduğu ve %76,4’ünün daha önce herhangi bir nedenle hastanede yatarak tedavi almadığı bulundu. Araştırma süresi boyunca araştırmaya katılan çocukların, %63,4’ünün sünnet, %21,5’inin inguinal herni nedeniyle ameliyat edildiği, ameliyat sırasında çocukların %83,1’inin laringeal maske ile genel anestezi aldığı, %16,9’unun ise sedasyonlu lokal anestezi aldığı, çocukların ameliyat öncesi ortalama $2,73 \pm 1,48$ saat hastanede kaldığı ve ameliyat sonrası ortalama $5,56 \pm 2,88$ saat sonra taburcu edildiği tespit edildi.

Araştırmaya katılan çocukların öğrenim durumu ve ameliyat edilme nedeni ile annelerinin sürekli anksiyete ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulundu. Çocukların öğrenim düzeyi arttıkça annelerinin sürekli anksiyete ölçeğinden daha fazla puan aldıkları, ayrıca inmemiş testis nedeniyle ameliyat edilen çocukların annelerinin sürekli anksiyete ölçeğinden en yüksek puanı aldıkları belirlendi ($p < 0,05$). Çocukların öğrenim durumları ile annelerinin sürekli anksiyete ölçeğinden aldıkları puan dağılımları arasındaki farkın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek amacı ile yapılan Duncan testi sonucuna göre, okul öncesi eğitim çağında olan çocukların annelerinin daha az puan ortalamasına sahip oldukları ve farkın bu gruptan kaynaklandığı belirlendi. Çocukların ameliyat edime nedenleri ile annelerinin sürekli anksiyete ölçeğinden aldıkları puan dağılımları arasındaki farkın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek amacı ile yapılan Duncan testi sonucuna göre, göbek fıtığı nedeniyle ameliyat edilen çocukların annelerinin en düşük, inmemiş testis nedeniyle ameliyat edilen çocukların annelerinin ise en yüksek puan ortalamasına sahip oldukları ve farkın bu iki gruptan kaynaklandığı belirlendi.

Daha önce farklı bir nedenle hastaneye yatmış olan çocukların annelerinin daha az, hastane yatma deneyimi yaşamayan annelerin ise durumluk anksiyete ölçeğinden daha fazla puan aldıkları, ameliyat öncesi hastanede geçirilen süre ile durumluk anksiyete

ölçeği puan ortalamaları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu saptandı (Tablo 1).

Araştırma kapsamındaki annelerin tanıtıcı özellikleri ve anksiyete puan ortalamaları ile karşılaştırılması Tablo 2’de verildi. Annelerin yaş ortalamasının $29,69 \pm 6,10$ yıl olduğu, %34,2’sinin lise, %18,0’ının üniversite mezunu olduğu, %68,7’sinin bir işte çalışmadığı ve %39,1’inin en az iki çocuğa sahip olduğu bulundu. Annelerin %91,2’sinin sosyal güvencesinin bulunduğu, %67,6’sının maddi durumlarının orta düzeyde olduğu ve %6’sının daha önce günübirlık ameliyat geçirdiği saptandı.

Annelerin öğrenim durumu ile durumluk ve sürekli anksiyete ölçeklerinden aldıkları puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu, okur yazar olmayan annelerin daha fazla puan ortalamasında sahip olduğu tespit edildi. Annelerin sahip oldukları çocuk sayısı ile durumluk anksiyete ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu, 4 ve daha fazla çocuğa sahip olan annelerin en yüksek puan ortalamasına sahip olduğu saptandı (Tablo 2). Annelerin öğrenim durumları ile durumluk anksiyete ölçeğinden aldıkları puan dağılımları arasındaki farkın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek amacı ile yapılan Duncan testi sonucuna göre, okur-yazar olmayan annelerin en yüksek, üniversite mezunu olan annelerin ise en düşük anksiyete ortalamasına sahip olduğu ve aralarındaki farkın bu iki gruptan kaynaklandığı belirlendi. Annelerin öğrenim durumları ile sürekli anksiyete ölçeğinden aldıkları puan dağılımları arasındaki farkın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek amacı ile yapılan Duncan testi sonucuna göre, okur-yazar olmayan annelerin en yüksek anksiyete ortalamasına sahip olduğu ve aralarındaki farkın bu gruptan kaynaklandığı belirlendi. Annelerin sahip oldukları çocuk sayısı ile durumluk anksiyete ölçeğinden aldıkları puan dağılımları arasındaki farkın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek amacı ile yapılan Duncan testi sonucuna göre, 2 çocuk sahibi olan annelerin en düşük, 4 ve üzeri çocuk sahibi olan annelerin en yüksek anksiyete ortalamasına sahip olduğu ve aralarındaki farkın bu iki gruptan kaynaklandığı belirlendi.

Annelerin günübirlık cerrahi tercih etme neden-

Tablo 2. Annelerin sosyodemografik özellikleri ve anksiyete puan ortalamaları ile karşılaştırılması.

Özellikler	Ort.±SS	Durumluk Anksiyete		Sürekli Anksiyete	
		Ort.±SS	Test ve p değeri	Ort.±SS	Test ve p değeri
Yaş (yıl)	29,69±6,10		r=0,027 p=0,648		r=0,129 p=0,030
	Sayı (%)				
Öğrenim Durumu					
Okuryazar değil	12 (4,2)	50,33±12,76		53,33±14,90	
Okuryazar	6 (2,1)	49,83±1,32		45,16±2,22	
İlkokul	65 (22,9)	46,41±5,16	F=3,136	44,83±5,55	F=4,931
Ortaokul	53 (18,7)	47,30±2,77	p=0,009	44,43±3,85	p=0,000
Lise	97 (34,2)	47,16±4,51		45,63±5,61	
Üniversite	51 (18,0)	44,84±6,11		44,43±5,75	
Çalışma Durumu					
Çalışan (memur+işçi)	89 (31,3)	46,25±5,50	t=1,132	44,94±5,62	t=0,707
Çalışmayan	195 (68,7)	47,03±5,30	p=0,259	45,50±6,41	p=0,480
Sahip Olunan Çocuk Sayısı					
1	71 (25,0)	46,30±5,52		44,56±6,53	
2	111 (39,1)	45,99±4,42	F=2,808	44,73±4,74	F=2,043
3	64 (22,5)	47,89±6,11	p=0,040	46,75±7,56	p=0,108
4 ve üzeri	38 (13,4)	48,18±5,90		46,07±6,30	
Sosyal Güvence					
Yok	25 (8,8)	48,16±6,06	t=-1,335	47,20±8,53	t=-1,593
Var	259 (91,2)	46,66±5,29	p=0,183	45,14±5,88	p=0,112
Gelir Durumu Algısı					
İyi	28 (9,9)	47,57±4,45		46,46±6,05	
Orta	192 (67,6)	46,56±4,89	F=0,603	44,75±5,18	F=2,627
Kötü	64 (22,5)	47,14±6,93	p=0,5478	46,56±8,40	p=0,074

leri, ameliyata karar verme zamanı ve ameliyat ile ilgili endişe yaşama durumları ile ilgili bilgilerinin dağılımı Tablo 3'te sunuldu. Araştırmaya katılan annelerin büyük bir çoğunluğu (sırasıyla %47,2, %45,8), çocuğunun günübirlik cerrahi ameliyatına bir ay önce karar verdiklerini ve ameliyat sonrası çocuğunun hastanede yatması gerekmediği için günübirlik cerrahi tercih ettiklerini bildirdi. Araştırmada, annelerin %89,1'inin ameliyat öncesi anestezi hakkında bilgilendirildiği, bilgilendirilen annelerin %83,0'nun bu bilgilendirmeyi doktorları tarafından aldığı ve %64,4'ünün ise yapılan bilgilendirmeyi yeterli bulduğu saptandı. Annelerin %40,8'i günübirlik cerrahi nedeniyle bir endişe yaşadığını, endişe yaşayan annelerin %66,4'ü cerrahi girişim sonrası çocuğunun uyanamama olasılığı nedeniyle, %64,7'si ameliyat sonrası evde ağrıyı kontrol edememe olduğunu bildirdi (Tablo 3).

Annelerin günübirlik cerrahi tercih etme nedenleri, ameliyata karar verme zamanı ve ameliyat ile

ilgili endişe yaşama durumlarına göre Durumluk Anksiyete Ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları incelendiğinde (Tablo 3), annelerin günübirlik cerrahi tercih etme nedenleri, anestezi hakkında bilgilendirilme durumları, bilgilendirmenin kim tarafından yapıldığı, bilgilendirmeyi yeterli bulma durumları, ameliyat hakkında endişe yaşama durumlarına göre durumluk anksiyete ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olmadığı ($p>0,05$), annelerin ameliyata karar verme zamanına göre durumluk anksiyete ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları arasındaki farkın ise istatistiksel olarak önemli olduğu ($p<0,05$) belirlendi. Annelerin ameliyata karar verme zamanı ile durumluk anksiyete ölçeğinden aldıkları puan dağılımları arasındaki farkın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek amacı ile yapılan Duncan testi sonucuna göre, ameliyata iki ay öncesinden karar veren annelerin en düşük anksiyete ortalamasına sahip olduğu ve aralarındaki farkın bu gruptan kay-

Tablo 3. Annelerin günübirlık cerrahiye yeğleme, karar verme ve ameliyat ile ilgili endişe yaşama durumları ve anksiyete puan ortalamaları ile karşılaştırılması.

Özellikler	Sayı (%)	Durumluk Anksiyete		Sürekli Anksiyete	
		Ort.±SS	Test ve p değeri	Ort.±SS	Test ve p değeri
Ameliyata Karar Verme Zamanı					
İki ay önce	28 (9,9)	45,28±4,59	F=3,389	43,78±4,91	F=2,126
Bir ay önce	134 (47,2)	46,29±5,79	p=0,035	44,94±6,17	p=0,121
Bir hafta önce	122 (43,0)	47,68±4,92		46,10±6,35	
Günübirlık Cerrahiye Tercih Etme Nedenleri					
Doktor önerisi	24 (8,5)	47,95±7,45		47,79±8,60	
Ekonomik olması	48 (16,9)	45,25±3,35	F=2,210	44,56±4,08	F=1,943
Hastanede enfeksiyondan korunma	82 (28,9)	47,50±5,06	p=0,087	45,79±5,32	p=0,123
Hastanede yatmayı gerektirmemesi	130 (45,8)	46,70±5,63		44,86±6,68	
Anestezi Hakkında Bilgilendirilme Durumu					
Hayır	31 (10,9)	48,12±6,38	t=-1,259	48,83±6,11	t=-3,393
Evet	253 (89,1)	46,62±5,22	p=0,216	44,89±6,05	p=0,002
Bilgilendirme Özelliği (S=253)					
Hemşire tarafından	34 (13,4)	47,32±8,74	t=0,395; p=0,696	47,00±10,52	t=1,035; p=0,308
Anestezi uzmanı tarafından	76 (30,0)	47,52±4,23	t=1,598; p=0,112	44,90±4,80	t=-0,799; p=0,425
Doktoru tarafından	210 (83,0)	46,46±4,55	t=-1,424; p=0,158	44,28±4,75	t=-3,870; p=0,000
Bilgilendirmeyi Yeterli Bulma Durumu (S=253)					
Hayır	101 (35,6)	46,90±5,25	t=-0,253	46,28±5,29	t=-2,079
Evet	183 (64,4)	46,73±5,45	p=0,801	44,79±6,55	p=0,039
Endişe Yaşama Durumu					
Evet	116 (40,8)	46,21±4,77	t=-1,506	45,69±4,33	t=0,915
Hayır	168 (59,2)	47,19±5,73	p=0,133	45,07±7,15	p=0,361
Endişe Yaşamasına Neden Olan Faktörler (S=116)*					
Cerrahi girişimin başarısız olması	66 (56,9)	45,72±5,14	t=-1,906; p=0,058	45,88±4,14	t=1,087; p=0,279
Cerrahi girişim sonrası uyanamama	77 (66,4)	46,90±4,45	t=0,223; p=0,824	46,15±4,07	t=1,719; p=0,087
Evde komplikasyon gelişmesi	65 (56,0)	47,86±4,69	t=1,835; p=0,068	45,64±4,15	t=0,604; p=0,547
Evde ağrıyı kontrol edememe	75 (64,7)	46,34±5,05	t=-0,837; p=0,403	45,92±4,51	t=0,969; p=0,333
Evde bulantı-kusmayı kontrol edememe	42 (36,2)	46,95±5,54	t=0,209; p=0,835	47,00±4,16	t=1,912; p=0,057

*Anneler bu soruda birden fazla seçenek işaretlemişlerdir.

naklandığı belirlendi.

Annelerin günübirlık cerrahiye tercih etme nedenleri, ameliyata karar verme zamanı ve ameliyat ile ilgili endişe yaşama durumlarına göre Sürekli Anksiyete Ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları incelendiğinde (Tablo 3), annelerin ameliyata karar verme zamanı, günübirlık cerrahiye tercih etme nedenleri, ameliyat hakkında endişe yaşama durumlarına göre sürekli anksiyete ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olmadığı ($p>0,05$), annelerin anestezi hakkında bilgilendirilme durumları, bilgilendirmenin doktor tarafından yapılması, bilgilendirmeyi yeterli bulma durumlarına göre sürekli anksiyete ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu ($p<0,05$) belirlendi.

TARTIşMA

Bu bölümde, cerrahi girişim uygulanacak çocukların annelerinin anksiyete düzeylerini ve etkileyen faktörleri belirlemek amacı ile yapılan bu araştırmadan elde edilen bulgular literatür işığında tartışıldı.

Araştırmada annelerin Durumluk-Sürekli Anksiyete ölçekleri puanları arasında önemli bir ilişki olduğu, sürekli anksiyete düzeyi yüksek annelerin durumluk anksiyete düzeylerinin de yüksek olduğu saptandı. Genel olarak sürekli anksiyete puan ortalaması fazla olan annelerin durumluk anksiyete puan ortalamalarının da artması beklenmektedir ⁽¹⁾. Bu nedenle çalışmada, her iki anksiyete ölçeği birlikte değerlendirilmiştir. Literatürde yer alan araştırmalar incelendiğinde, çocuğu hastanede yatarak tedavi gören annelerin genellikle orta düzeyde anksiyeteye

sahip olduğu ^(1,6,7,12,13,20) ve bu araştırma ile benzerliklere sahip oldukları görülmektedir.

Çalışmada, çocukları daha önceden hastaneye başka bir nedenle hiç yatmamış olan annelerin durumluk anksiyete ölçeğinden daha yüksek puan aldıkları ve aralarındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edildi ($p<0,05$, Tablo 1). Daha önceden herhangi bir nedenle hastaneye yatış deneyimi olan anneler hastaneyi, klinik araç gereçleri ve nasıl bir durumla karşılaşabileceklerini bildikleri için daha az anksiyete yaşamış olabilecekleri düşünülmektedir. Hastane ve çevresi ilk defa hastaneye yatma deneyimi olan ve ameliyat olacak çocuk ve aileleri için ciddi bir stres kaynağıdır ⁽²¹⁾.

Çocukların ameliyat edilme nedenleri ile annelerin sürekli anksiyete ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu ve inmemiş testis nedeniyle ameliyat edilecek olan çocukların annelerinin en yüksek, göbük fitiği nedeniyle ameliyat edilecek çocukların annelerinin ise en düşük puan ortalamasına sahip olduğu saptandı ($p<0,05$, Tablo 1). Çocuğun cinsel organını ve yaşamını etkileyebileceği ve Türk toplumu için erkek çocuk ve erkeklik organının önemi göz önüne alındığında inmemiş testis nedeniyle ameliyat edilen çocukların annelerinin daha fazla anksiyete yaşadıkları öngörülmektedir.

Çocukların ameliyat olmadan önce hastanede geçirdiği süre arttıkça annelerin durumluk anksiyete ölçeğinden aldıkları puan ortalamasının da arttığı ve aralarında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu tespit edildi ($p<0,05$, Tablo 1). Çocuklarının bedeninde cerrahi bir kesinin olacak olması ve buna bağlı ağrı yaşama olasılığı, organ kaybı ya da ölüm gibi durumlarla karşılaşma olasılığı, ebeveyn rolünde değişim, hastane ortamı ailelerinin stresini arttıran durumlar olabilmektedir. Çalışma sonucuda elde edilen bulgular literatür bilgisini destekler niteliktedir ^(12,22).

Çalışmada, eğitim düzeyi düşük olan annelerin anksiyete ölçeklerinden aldıkları puan ortalamalarının fazla olduğu saptandı ($p<0,05$, Tablo 2). Annelerin eğitim düzeyi arttıkça her konuda daha bilinçli kararlar verebilmekte ve etkin başetme stratejileri geliştirebilmektedirler. Eğitim düzeyi düşük olan annelerin çocuklarının durumundaki değişikliklerin nedenlerini

anlamakta zorlandıkları bu nedenle anksiyete düzeylerinin yüksek olduğu bildirilmektedir ⁽²³⁾. Araştırmanın bu bulgusu çalışma bulguları ile paraleldir ^(23,24).

Çalışmada dört ve daha fazla çocuğa sahip olan annelerin durumluk anksiyete ölçeğinden daha yüksek puan ortalamasına sahip oldukları ve aralarındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edildi ($p<0,05$, Tablo 2). Literatürde, evde bakmakla yükümlü oldukları başka bir çocuğu olan ailelerin diğer çocuğunun hastaneye yatmasıyla daha fazla stres yaşadıkları vurgulanmaktadır ⁽²⁵⁾. Çalışma bulgularının aksine Başbakkal ve ark. ⁽²⁶⁾ yaptıkları çalışmada, ailelerin çocuk sayısının annelerin anksiyete düzeylerini etkilemediği saptanmıştır.

Çalışmada, annelerin ameliyata karar verme zamanlarının durumluk anksiyete ölçeğinden aldıkları puan ortalaması arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu görülmüştür ($p<0,05$, Tablo 3). Ameliyata daha erken karar veren annelerin durumluk anksiyete ölçek puan ortalamasının daha düşük olması, annelerin ameliyata ilişkin bilgi edinme ve hazırlıklarını tamamlamasına olanak sağlayıp ameliyatı daha sakin karşıladıklarını düşündürmektedir.

Anestezi hakkında bilgilendirilmeyen annelerin daha fazla sürekli anksiyete ölçeğinden puan aldıkları belirlendi ($p<0,05$, Tablo 3). Bunun nedeni olarak çocuklarına yapılacak olan cerrahi girişim öncesi çocukların anestezisi ile ilgili annelerin aklındaki soru işaretlerinin giderilmesinin annelerdeki anksiyetenin azalmasına ve daha düşük anksiyete puan ortalamasına sahip olmalarına neden olabileceği düşünülmektedir. Bilgilendirilme, yasal bir gereklilik ve etik açıdan önemli bir ilke olup, bakım ve tedavi girişimleri için alınacak izinin ön koşuludur ^(27,28). Ülkemizde, yasalar içinde hasta hakları kapsamında yerini alan bilgilendirilmiş izin hakkının uygulandığı, fakat halen yapılan işlemler hakkında bilgisi olmayan hasta ve yakınlarının olması aydınlatılmış onam ilkesinin yeterince uygulamaya yansımadağını gösterdi. Literatürde cerrahi girişim uygulanacak adölesanlar ve ailelerine bilgi verilmesinin, onların anksiyete ve korkularını en aza indirmede etkili olduğu aynı zamanda bakım ve tedaviye olumlu katkılar sağladığı vurgulanmaktadır ⁽²⁹⁾. Yapılan benzer çalışmalarda da, bilgilendirmenin anksiyete düzeyini azalttığı

açıkça gösterilmiştir (28-30). Çalışma bulgularının aksine Karaman'ın (13) çalışmasında, ne adölesanların ne de anne/babaların durumluk kaygı puan ortalamalarının bilgilendirilme durumuna göre farklılık göstermediğini bildirmiştir.

Daha ayrıntılı incelendiğinde anestezi ile ilgili bilgilendirmesi ameliyatı yapacak doktor tarafından yapılan annelerin sürekli anksiyete ölçek puan ortalaması daha düşük ve aralarındaki fark istatistiksel olarak önemli bulunmuştur ($p < 0,05$, Tablo 3). Kendi doktoru tarafından anestezi ile ilgili ayrıntılı bilgi alan annelerin doktora olan güvenlerindeki artış ve bilgi eksikliğinin giderilmesi annelerdeki anksiyetenin olumlu yönde azalmasını akla getirmektedir. Anestezi ile ilgili bilgilendirmeyi yeterli bulan annelerin sürekli anksiyete ölçek puan ortalamaları istatistiksel olarak önemli bulunmuştur ($p < 0,05$, Tablo 3). Annelerin çocuklarının anestezi ile ilgili bilgilendirmesindeki tatmin düzeyinin yüksek olması ile anksiyete düzeylerinin pozitif yönde ilişkilendirilebileceği düşünülmektedir.

SONUÇ

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre annelerin orta düzeyde anksiyeteye sahip oldukları ve bu sonucun bundan önce yapılmış olan çoğu araştırmada saptanan annelerin anksiyete düzeyleri ile benzer olduğu bulundu. Araştırmaya katılan annelerin büyük bir çoğunluğunun, çocuğunun günübirlik cerrahi ameliyatına bir ay önce karar verdikleri ve ameliyat sonrası çocuğunun hastanede yatması gerekmeyeceği için günübirlik cerrahi tercih ettikleri belirlendi.

Günübirlik cerrahi işlemlerin tarihi süreci dikkate alındığında halen aileleri cerrahi işlemlere hazırlayacak ve onları bilgilendirecek standart rehberlerin olmaması, buna bağlı olarak da ailelerin yaşadığı anksiyetenin devam etmesi dikkat çekicidir. Bu sonuçlar doğrultusunda, ameliyat olması planlanan çocuk ve annelerine bilgi verilmesi, ailenin yaşadıkları anksiyeteyi gidermesinde yardımcı olabilecek ve bu amaçla hastane ortamında kendilerine rehber olabilecek, danışma gereksinimi duyduğu durumlarda başvurabilecekleri yazılı bir kaynağın oluşturulması, çocuk cerrahi polikliniğine başvuran annelere bu

kaynakların verilmesi, anksiyeteyi hafifletecek yöntemleri belirleyici prospektif araştırmaların yapılması, annelerin ameliyat kararı alındıktan sonra çocuğun nasıl anestezi alacağı ve ne kadar süre etkisinin süreceği ile ilgili bilgilendirilmesi, ameliyatın riskleri ve yan etkileri hakkındaki sorularının tespit edilmesi ve giderilmesi, annelere ameliyat sonrası evde bakım hakkında bilgilendirmenin yapılması sağlanabilir.

KAYNAKLAR

1. Türe A. Çocuklara Yönelik Günübirlik Cerrahi Girişimlerde Anneleri Bilgilendirmenin Anksiyete Düzeylerine Etkisi. Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar: 2006.
2. Aksoy G, Yazıcı Sayın Y. Günübirlik cerrahide hastanın hazırlığı. *Çukurova Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi* 2004;8:39-46.
3. Şal SE. Günübirlik Cerrahi Kararını Etkileyen Değişkenler, Hastaların Yöntem Hakkındaki Bilgi ve Memnuniyet Düzeyleri. Haliç Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: 2007.
4. Özcengiz D. Anesteziyle İlgili Bilgilendirmede Kullanılan Farklı Yaklaşımların Çocukları Günübirlik Cerrahi Müdahale Geçiren Ebeveynlerin Durumluk Kaygılarına Etkisi. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Yüksek lisans tezi, Adana: 2006.
5. Karahan A, Kav S, Abbasoğlu A, Doğan N, Tepe A. Günübirlik cerrahiye takiben hastaların ev ortamındaki deneyim ve güçlükleri. *Hemşirelik Araştırma Geliştirme Dergisi* 2010;3:38-48.
6. Ayaz BA, Varlıklı O. Günübirlik cerrahi sonrası yaşam kalitesi algısı ve kaygı düzeyi. *Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi* 2012;25:312-320.
7. Erden İA, Pamuk AG, Arun O, Akıncı SB, Önal Ö, Aypar Ü. Anestezi uygulanacak çocuk hastaların ebeveynlerinin anksiyeteleri üzerine müziğin etkisi. *Anestezi Dergisi* 2010;18:94-98.
8. Watson AT, Visram A. Children's preoperative anxiety and postoperative behaviour. *Paediatr Anaesth* 2003;13:188-204. <https://doi.org/10.1046/j.1460-9592.2003.00848.x>
9. Shirley PJ, Thompson N, Kenward M, Johnston G. Parental anxiety before elective surgery in children. *A British Perspective Anaesthesia* 1998;53:956-960. <https://doi.org/10.1046/j.1365-2044.1998.00533.x>
10. Sobo EJ. Parent's perceptions of pediatric day surgery risks:unforeseeable complications, or avoidable mistakes? *Social Science and Medicine* 2005;60:2341-2350. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2004.10.006>
11. McEwen A, Moorthy C, Quantock C, et al. The effect of videotaped preoperative information on parental anxiety during anesthesia induction for elective pediatric procedures. *Paediatric Anaesthesia* 2007;17:534-540. <https://doi.org/10.1111/j.1460-9592.2006.02173.x>
12. Oğuzalp H, Pamuk AG, Öcal T. Günübirlik cerrahide ebeveyn anksiyetesinin ve beklentilerinin değerlendirilmesi. *Türk Anest Rean Der* 2010;38:208-216.
13. Karaman N. Cerrahi Girişim Uygulanan Adölesanlar İle

- Anne/Babalarının Anksiyete Düzeyleri Arasındaki İlişki Ve Anksiyete Nedenlerinin İncelenmesi. İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: 2008.
14. Pıçakçefte Ü. İnguinal Herni Ameliyatı Geçirecek Çocukların Ebeveynlerin Anksiyete Düzeyine Etkisi Olan Etkisinin İncelenmesi. Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Programı. Yüksek Lisans Tezi, İzmir: 2003.
  15. Güven B. Günübürlük Cerrahide Hasta ve Hasta Yakınlarının Ameliyat Sonrasına İlişkin Endişelerinin Değerlendirilmesi. Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Cerrahi Hemşireliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: 2009.
  16. Spielberger CD. State-Trait Anxiety Inventory: Bibliography, 2nd ed. Palo Alto, CA: Consulting Psychologists Press; 1989.
  17. Öner N, LeCompte A. Süreksiz Durumluk/Sürekli Kaygı Envanteri El Kitabı. İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları; 1985.
  18. Yardakçı R, Akyolcu N. Ameliyat öncesi dönemde yapılan hasta ziyaretlerinin hastanın anksiyete düzeyine etkisi. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi* 2004;1:7-14.
  19. Bolat N, Doğançün B, Yavuz M, Demir T, Kayaalp L. Doğuştan tam görme engelli olan ergenlerin depresyon, kaygı düzeyleri ve benlik kavramı özellikleri. *Türk Psikiyatri Dergisi* 2010;21:1-7.
  20. Karabulut N. Batın ameliyatı öncesi uygulanan farklı eğitim programlarının çocuğun ve annenin kaygı düzeyine etkisi. Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı. Doktora Tezi, Erzurum: 2004.
  21. Çavuşoğlu H. Çocuk Sağlığı Hemşireliği, Sistem Ofset Basımevi, Ankara, 2013.
  22. Ünver S, Yıldırım M. Cerrahi girişim sürecinde çocuk hastaya yaklaşım. *J Curr Pediatr* 2013;11:128-133.
  23. Franck LS, Spencer C. Information parents about anesthesia for children's surgery: a critical literature review. *Patient Educ Couns* 2005;59(2):117-25. <https://doi.org/10.1016/j.j.pec.2004.11.002>
  24. Karaman Turan N, Acaroğlu R. Cerrahi girişim uygulanan adolesanlar ile anne/babalarının anksiyete düzeyleri arasındaki ilişki ve anksiyete nedenlerinin incelenmesi. *Türkiye Klinikleri J Med Sci* 2012;32(2):308-15. <https://doi.org/10.5336/medsci.2010-22406>
  25. Bükülmez A, Taşdelen M, Hamide M ve ark. (2006). Kronik hastalığı olan çocuklarda anksiyete düzeyi ve ebeveynlerinin tutumlarının karşılaştırılması. 50. Milli Pediatri Kongresi Bildirileri, Antalya, <http://www.millipediatri.org.tr/-bildiriler/PP-021.htm>
  26. Başbakkal Z, Sönmez S, Şen N, Esenay FI. 3-6 yaş grubu çocukların hastaneye yatışa karşı davranışsal tepkileri konusunda verilen eğitimin annelerin anksiyete düzeyi üzerine etkisinin incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi* 2009;12(4):59-65.
  27. Keleş TG, Toprak V, Topaloğlu K Tok D. Pediyatrik günübürlük cerrahide ebeveynlerin postoperatif dönem hakkındaki endişelerinin değerlendirilmesi. *Aneztezi Dergisi* 2005;13:111-115.
  28. Ter N, Dramalı A. Ortopedi ve travmatoloji kliniğinde ameliyat olan hastaların ameliyattan önce bilgilendirilme durumlarının değerlendirilmesi. Ulusal Cerrahi Kongresi Kongre Kitabı, Türk Cerrahi Derneği, Ankara, 2006. p. 358.
  29. Uzun Ö. Ameliyat öncesi hasta eğitimi. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi* 2000;3:36-45.
  30. Erdim L, Bozkurt G, İnal S. Annelerin çocuklarının hastaneye yatışından etkilenme durumlarının araştırılması. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi* 2006;9:36-43.